

RECHT OP AFSCHIED NEMEN

Nancy van Buuren is dementievriendelijke uitvaartondernemer

Als gecertificeerd ‘dementievriendelijk’ uitvaartondernemer begeleidt Nancy van Buuren mensen met dementie en hun familie na het overlijden van een geliefde. Ook begeleidt zij familie en verzorgenden als iemand met dementie overlijdt die lang in een verpleeghuis heeft gewoond. Hoe ze dat doet? ‘Aandacht geven, luisteren en er zijn.’

Voor ze uitvaartondernemer werd, had Nancy 25 jaar lang een commerciële functie bij een regionale krant. ‘Op een gegeven moment vroeg ik mezelf af wat ik nog voor zinnigs in mijn leven zou willen doen. Dat is de uitvaartbranche geworden. Achteraf denk ik dat het vroege overlijden van mijn vader een belangrijke rol heeft gespeeld bij die keuze. Ik was toen 26 jaar en moest de uitvaart regelen. Het contact met de uitvaartondernemer was een schokkende ervaring voor me. Het is onaardig gezegd, maar de man was echt zo’n ‘zwarte kraai’. Wat hij tegen me zei kwam in essentie op het volgende neer: “Je kunt kiezen uit deze kisten en maandagochtend

om 9 uur is de crematie”. Er werd niet gevraagd: “Wat kan ik voor je doen? Wat heb je nu nodig? Wat wil je wel en wat niet?”. Maar goed, we praten nu over ruim dertig jaar geleden.’

‘Gedurende de eerste jaren in dit vak maakte ik het een paar keer mee dat er een echtgenoot van iemand met dementie was overleden. Ik merkte dat ik feeling had voor het begeleiden van die persoon en de familie. Toen ben ik ook trainingen gaan volgen in hoe je een dementievriendelijke uitvaart kunt vormgeven en ben ik veel gaan lezen over dementie. Ik vind dat mensen met dementie recht hebben om te weten dat hun man, vrouw of een andere dierbare naaste is overleden. Daar heeft familie vaak twijfels over. “Moeten we het wel vertellen?”, vragen ze me. Als ik vervolgens vraag waarom ze dat niet zouden doen, zeggen ze: “Ja, maar hij begrijpt het allemaal niet meer”, of: “Hij vergeet het toch weer”. “Maar wat zeg je dan als hij vraagt waar ze is?”, vraag ik dan. “Dat ze boodschappen is gaan doen?”. Vaak schrikken ze daarvan en beginnen ze na te denken. “Maar hoe moeten we het dan vertellen?”. Daar begint mijn begeleiding.’

‘Zo is het goed’

‘Familie heeft na het overlijden meestal sterk het besef dat er een uitvaart geregeld moet worden. Zodra de uitvaartondernemer er is, willen ze aan de slag. “Ja”, zeg ik dan, “dat moet ook, maar we gaan eerst koffie drinken en praten. Hoe is jullie gezinsituatie? Wat betekent het overlijden voor jullie en voor jullie ouder met dementie?”. “Nancy, wij weten niet hoe we het papa moeten vertellen. We hadden altijd een heel moeilijke communicatie met hem”. Bij doorvragen vertelden ze me dat hij het zo fijn vond dat hun moeder altijd mooi gekleed was. Hij kocht ook altijd samen kleding met haar. Hij bemoeide zich bij wijze van spreken nog met de kleur van de lippenstift. Toen zei ik: “Weet je wat we doen? We gaan met elkaar in de slaapkamer kleding voor haar uitzoeken. En dan kijken we of we hem kunnen vertellen waar die kleding voor nodig is”. Een van de dochters pakte toen in zijn bijzijn een aantal setjes uit de kledingkast. “Zeg papa, dit had mama nog aan op haar 87e verjaardag. Weet je dat nog?”, vroeg ze hem. Een ander setje had ze gedragen op de bruiloft van een kleinkind. Je zag dat er daardoor herinneringen bij hem werden opgeroepen. Toen vroeg hij: “Waarom zoeken we dat nou uit?”. “Omdat mama is overleden”, antwoordde een van de dochters. “Is mama dood?”, vroeg hij verschrikt. En even later: “Dan moet ze wel mooie kleren aan!”. Dat was een heel verbindend moment. Twee dagen later waren we met elkaar in de rouwkamer. Zijn vrouw lag in de open kist. Vaak doen ze

Ellemieke Fotografie

Nancy van Buuren

dan een dekje over de benen. Dat heb ik meteen weggehaald, want dan konden we de mooie rok niet zien die we voor haar hadden uitgezocht. De man keek naar zijn vrouw en zei: “Ja, zo ziet ze er altijd uit. Zo is het goed”. Dat is waar we het voor doen. Het was een heel waardevolle ervaring, zowel voor hem als voor de dochters. En trouwens ook voor mij. Omdat we eigenlijk allemaal willen dat het gewoon goed slaagt voor iedereen.’

‘Het gaat lang niet altijd meteen goed. Zoals die keer dat het gesprek in de rouwkamer met de dochters goed begon, maar dat hun vader met dementie mij er absoluut niet bij wilde hebben. Hij begon aan mijn stoel en aan mijn trui te trekken. Hij schold me uit en wilde mij weg hebben. Ik ging toen ook weg. Ik wil in de eerste plaats dat mensen met dementie zich veilig voelen. De volgende dag zette ik in de rouwkamer de muziek aan uit hun verkerings-

‘Mensen met dementie hebben recht om te weten dat een dierbare naaste is overleden’

tijd. Naar dat soort informatie vraag ik altijd bij de familie. Toen kwam er rust over die man. Ik had ook een stoel bij de kist gezet en bleef zelf op de achtergrond. Hij ging op de stoel zitten en begon met zijn vingers op de maat van de muziek op de rand van de kist te trommelen. Dat was voor de kinderen een eyeopener: papa veranderde ineens.’

Soms gaat het ‘stromen’

‘Bij de begeleiding komt het ook voor dat er iemand met dementie in het verpleeghuis overlijdt. Ook dan geef ik de familie begeleiding. Als de persoon met

dementie lang in het verpleeghuis heeft gewoond, vraagt de familie vaak of vader of moeder daar in haar eigen kamer mag worden opgebaard. Dat gaat niet altijd zonder strubbelingen. In het verpleeghuis is men soms bang dat andere bewoners die kamer zullen ingaan. Ik ga dan altijd met de leidinggevende in gesprek en ik leg uit waarom het zo belangrijk voor de familie is. En ik zeg ook: “Jullie hebben drie jaar voor deze mevrouw gezorgd. Het is toch ook fijn dat de zorgmedewerkers allemaal in hun eigen tijd en tempo afscheid kunnen nemen als zij dienst hebben?”. Dat kan overigens ook heel goed gaan. Ik kwam laatst de kamer van een overleden mevrouw met dementie binnen en toen lagen er allemaal rode rozen op de kist. “Wat mooi!”, zei ik tegen de verzorgenden. Ze waren in de pauze samen naar de bloemist gegaan om ieder een roos te kopen. Dat verhaal vertel ik dan ook in het gesprek met een leidinggevende. Hoe mooi is het als je zo afscheid kunt nemen? Wat als ik ’s nachts kom met mijn brancard? Dan is mevrouw de volgende ochtend weg en begint de verzorgende haar dienst. Wat doet dat dan met haar? Verzorgenden zijn vaak zeer betrokken bij de persoon met dementie. Tegen de familie zeg ik vaak dat ze die verzorgende ook gewoon moeten meenemen naar het afscheid of de uitvaart. “Is dat niet gek, een vreemde bij onze uitvaart?”, vragen ze dan. Maar voor hun vader of moeder is die verzorgende een heel vertrouwde persoon.’

‘Af en toe lukt het niet om iemand op te baren in het verpleeghuis of thuis. Dan nemen we de persoon met dementie mee naar de opbaarlocatie. Soms gaat er dan iets ‘stromen’, zeg ik weleens. Door het zien van de overledene, de bloemen, de muziek of de fotolijstjes rond de kist. Met een zucht van verlichting zeggen de kinderen dan: “Eindelijk!”. Dat is fijn, want dit helpt de kinderen ook in hun verwerkingsproces. Ik zou graag meer mensen met dementie en hun directe naasten helpen. Iets meegeven dat hen later in het rouwproces zou kunnen helpen. Mensen met dementie betrekken bij de uitvaart van hun geliefde. Begeleiding naar afscheid en uitvaart. Ja, dat is wat ik doe’. ●

Tekst Frans Hoogeveen

Frans Hoogeveen is gz-psycholoog en voormalig hoofdredacteur van *Denkbeeld*, nu *DementieVisie*

Verder lezen?

www.vanbuurenuitvaart.nl/begeleiden/#dementie

www.dementievriendelijkeuitvaartzorg.nl

Hoogeveen, F.R. en van Iersel, T. (2019). Wie is er dood?

Mensen met dementie inlichten over ziekte en dood van een belangrijke naaste. *Denkbeeld*, 31, 4, 16-17.

EEN AAI OVER DE WANG

Op de website van Nancy staat de volgende blog: ‘Na een telefonische kennismaking mag ik een paar dagen later aanschuiven aan de grote eettafel in het zorgcentrum. Twee dochters en een echtgenote zijn de uitvaart van hun vader en man aan het voorbereiden. De echtgenote heeft een gevorderde dementie en loopt voorzichtig rond in de kamer. Ze kijkt zo af en toe in mijn richting. Ik probeer oogcontact te maken en steek mijn hand op. Ze kijkt de andere kant op, loopt schuifelend verder en komt uiteindelijk richting tafel. De stoel naast me is vrij. Ze gaat voorzichtig zitten, kijkt de tafel rond en dan naar mij. Onverwachts pakt ze mijn hand en begint te praten. Ik begrijp niets van wat ze zegt. Met haar andere hand aait ze mijn wang. Ik luister aandachtig naar haar. Niets invullen en niet helpen. Aandacht geven, luisteren en er zijn. Ik hoef niet te snappen wat ze zegt. Het moment van het oogcontact en de aanraking zijn voor nu genoeg. We nemen de tijd. Juist voor mensen met dementie is dat belangrijk. Opnieuw zoekt haar hand mijn wang. Haar vingers zijn koud en stram. Ze aait, alsof ze mij wil troosten. Ze lijkt het verdriet in de ruimte te voelen, maar dit niet te kunnen koppelen aan het overlijden van haar man. Voor nu is er verbinding gelegd, voor een volgende keer is niets zeker. Stap voor stap zullen we de uitvaart van haar man en hun vader gaan vormgeven.’